

بسمه تعالی

آموزش احکام و معارف دین

ای که با نامت جهان آغاز شد دفتر ما هم بنامت باز شد

امام صادق علیه السلام فرمودند: بر شما باد که دین خدا یاد بگیرید زیرا آنکه دین خدا را یاد نگیرد خدا روز قیامت به او توجه نکند و کردارش را پاکیزه نشمارد.

(اصول کافی، جلد ۱ ص ۳۶ روایت ۷)

سخنی کوتاه با والدین گرامی:

آموزش احکام دین و بیان روایت‌های پیشوایان اسلام در زمینه‌های اخلاقی و اعتقادی، راهی برای مسلح کردن فرزندان در برخورد با مکتب‌های انحرافی است. امام سجاد(ع) این گونه آموزش‌ها را از وظایف مهم پدران و مادران و از حقوق فرزندان می‌داند و خطاب به پدران و مادران می‌فرماید:

«تو (ای پدر و مادر!) درباره تربیت نیکوی فرزند خویش و هدایت او به سوی پروردگار و کمک به او در اطاعت پروردگار مسئولی.»

دادن آگاهی‌های درست دینی و متناسب با نیازهای کودک و نوجوان به وی، نقش به‌سزایی در سرنوشت او خواهد داشت؛ زیرا اساس انسان را فکر و فرهنگ او می‌سازد و اگر این فکر و فرهنگ، بر آگاهی‌های منطقی و مستند دینی مبتنی باشد، زندگی جهت دینی و الهی می‌یابد. از این رو، آموزش احکام دینی به کودکان، در روشن‌گری ذهن آنها، ایجاد علاقه به امور دینی و نیز استواری در

دین داری بسیار مهم است. از زمانی که کودک زبان به سخن گفتن می‌گشاید، دوره آموزش او شروع می‌شود و تا سنین رشد، مراحلی را پشت سر می‌گذارد.

براساس روایت‌های پیشوایان اسلام، سیر آموزش کودک مرحله به مرحله است. ابن عباس به نقل از پیامبر گرامی اسلام (ص) می‌گوید: «إِفْتَحُوا عَلَي صِبْيَانِكُمْ أَوَّلَ كَلِمَةٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» اولین کلمه‌ای که بر زبان فرزندان می‌گذارید، «لا اله الا الله» باشد.

عبدالله بن فضاله نیز از امام باقر(ع) و امام صادق(ع) نقل می‌کند:

وقتی پسر به سه سالگی رسید، به او بیاموزند که هفت مرتبه «لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» بگوید. پس او را آزاد گذارند تا سن او به سه سال و هفت ماه و بیست روز برسد، آن گاه به او آموزش دهند که «مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ» بگوید. پس آزادش بگذارند. چون به چهارسالگی رسید، هفت بار بگوید «صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ» باز رها شود تا به پنج سالگی برسد. در این هنگام به او بگویند دست راست و چپ تو کدام است؟ پس اگر دست راست و چپ را از هم تشخیص داد، صورتش را به سوی قبله برگردانند و به او گفته شود سجده کن و همچنان آزاد گذارده شود تا به شش سالگی برسد. پس چون شش سال بر او گذشت، نماز بخواند و رکوع و سجود به او تعلیم گردد تا اینکه هفت سال او تمام شود. در این زمان به او گفته شود صورت و دو دستش را بشوید و نماز بخواند. پس اگر وضو و نماز را یاد گرفت، خداوند پدر و مادر آن طفل را مورد رحمت و غفران خویش قرار خواهد داد.

درس اول:

به نام خداوند مهربان، حافظ و دوستدار کودکان.

شما هر روز می‌بینید که بزرگ‌ترها دست و صورت خود را می‌شویند و می‌ایستند تا نماز بخوانند. هر سال، در روزهای ماه رمضان چیزی نمی‌خورند تا روزه بگیرند و بندگان خوبی برای خدا باشند. به ما سفارش می‌کنند که هرگز دروغ نگوییم. به دیگران احترام بگذاریم و به آنها سلام کنیم. آیا هیچ وقت پرسیده‌اید که:

* چرا هر روز نماز می‌خوانند؟

* چرا مثل هم نماز می‌خوانند؟

* چرا در روزهای ماه رمضان چیزی نمی‌خورند؟

* و این‌ها را از کجا و از چه کسی آموخته‌اند؟

در پاسخ به این پرسشها می‌گوییم:

بزرگ‌ترها با برنامه‌ها و «احکام دین» آشنا هستند. احکام دین همان دستورهای خداست. خدایی که مهربان است و همه ما را دوست دارد. او راه خوب زندگی کردن را به ما یاد داده است. احکام دین، راهنمایی‌های خدا برای خوب زندگی کردن است. احکام دین، ما را راهنمایی می‌کند که با دوستان و خویشان و با همه مردم رفتار پسندیده داشته باشیم. و احکام دین به ما می‌آموزد که:

چه غذایی بخوریم و از چه غذاهایی نخوریم. چه درسی بخوانیم و کدام کتاب‌ها را مطالعه کنیم. از طبیعت زیبا چگونه استفاده کنیم؟

احکام دین را چگونه و از کجا یاد بگیریم؟ از «قرآن» و «حدیث»

قرآن: همان کتاب خداست که به وسیله پیامبر اسلام، حضرت محمد(ص) به ما رسیده است.

حدیث: سخنان پیامبر(ص) و امامان (علیهم‌السلام) است.

آیا همه می‌توانند از قرآن و حدیث استفاده کنند و احکام دینی را به دست آورند؟ نه.

چرا؟ چون این کار آسان نیست.

سال‌ها وقت می‌خواهد تا انسان بتواند با قرآن و حدیث خوب آشنا شود. پس ما باید احکام دین را از کسانی بیاموزیم که سال‌های طولانی، در حوزه‌های علمیه درس خوانده‌اند و با قرآن و حدیث و تفسیر آن آشنا شده‌اند و در این راه متخصص گشته‌اند؛ مانند پزشکی که چندین سال در رشته پزشکی درس خوانده و از کتابهای گوناگون استفاده کرده و متخصص شده است و می‌تواند برای بیمار نسخه بنویسد. دانشمندانی که در مدرسه‌های علوم دینی چندین سال درس خوانده‌اند و از قرآن و کتاب‌های حدیث، دستورات دین را آموخته‌اند، همه را در کتابی به نام «رساله‌ی توضیح المسائل» نوشته‌اند و در اختیار ما قرار داده‌اند.

مجتهد: به کسی که به خاطر تلاش فراوان و خواندن کتاب‌های بسیار می‌تواند احکام دین را از «قرآن» و «حدیث» به دست آورد «مجتهد» می‌گویند.

اقسام احکام:

تمام کارهایی که ما انسان‌ها با اختیار خودمان انجام می‌دهیم، از نظر دین اسلام حکم معینی دارد و آن پنج قسم است:

۱. **واجب:** (بایدها) آن کارهایی که حتماً باید انجام دهیم.
مانند: نماز خواندن و روزه گرفتن.
۲. **حرام:** (نبایدها) آن کارهایی که نباید انجام دهیم.
مانند: دروغ گفتن، مسخره کردن.
۳. **مُستحب:** (انجامش بهتر) کارهایی که انجام دادن آنها بهتر است.
مانند: خواندن قرآن
۴. **مکروه:** (ترکش بهتر) کارهایی است که انجام ندادن آنها بهتر است.
مانند: خوردن غذای داغ
۵. **مباح:** (انجام و ترکش مساوی) کارهایی که انجام دادن و انجام ندادن آنها یکسان و مساوی است.
مانند: راه رفتن، نشستن و خوردن.

اگر کارهای واجب را انجام دهیم و از کارهای حرام دوری کنیم، خداوند مهربان ما را دوست می‌دارد و در این جهان و جهان دیگر پاداش می‌دهد. انسان‌های

خوب و درستکار کسانی هستند که واجب را انجام می‌دهند و از کار زشت و حرام پرهیز می‌کنند. پس سعی کنیم احکام و دستورات دین را یاد بگیریم تا کارهای واجب و حرام را به خوبی بشناسیم و به آنها عمل کنیم.

پرسش و پاسخ :

۱- احکام دین را در یک جمله تعریف کنید.

۲- احکام دین را از چه کسی باید بیاموزیم؟

۳- مجتهد کیست و کار او چیست؟

۴- برای واجب و حرام، هر کدام دو مثال بزنید.

۵- کار مباح، چه کاری است؟

درس دوم

به نام آن که باشد مهربانتر برای ما ز بابا و ز مادر

نماز

* چرا نماز بخوانیم؟

خداوند نعمت‌های زیادی به انسان‌ها داده است و هر انسانی وظیفه دارد از او تشکر و سپاسگزاری کند. یکی از راه‌های تشکر و بلکه بهترین راه آن خواندن نماز است. نماز، تشکر از خدای مهربانی است که ما را آفرید و به ما گوش و چشم و دهان و دندان و سلامتی داد. کوه‌ها و دشت‌ها و جنگل‌ها و درختان سرسبز و گل‌های رنگارنگ و دریا‌های زیبا را برای ما آفرید. نماز صحبت کردن با خداوند مهربان است. خداوند نمازگزاران را دوست دارد و به آنها وعده بهشت داده است. نماز در بین کارهای واجب اهمیت بسیار بالایی دارد و انسان‌های وظیفه‌شناس به نماز خواندن اهمت می‌دهند و قبل از هر کاری نمازشان را می‌خوانند.

*در شبانه روز چند رکعت نماز بخوانیم؟

در هر شبانه روز باید هفده رکعت نماز بخوانیم. اول نام هر یک از نمازها را با تعداد رکعت‌های آنها یاد می‌گیریم و سپس می‌آموزیم که چگونه باید نماز بخوانیم.

نماز صبح: دو رکعت

نماز ظهر: چهار رکعت

نماز عصر: چهار رکعت

نماز مغرب: سه رکعت

نماز عشا: چهار رکعت

* چه وقت نماز بخوانیم؟

هریک از نمازهای شبانه روزی، وقت معینی دارد و ما باید نمازهایمان را در آن وقت‌ها و زمان‌های تعیین شده بخوانیم. اگر در وقت خود نخوانیم و زمان آن بگذرد، گناه کرده‌ایم. وقت نمازهای شبانه روزی، با طلوع و غروب خورشید و روشن شدن هوا و تاریک شدن آن تنظیم می‌شود. نظم دقیق وقت نمازها به ما می‌آموزد که تمام کارهای زندگی‌مان باید با برنامه و منظم باشد.

* چگونه نماز بخوانیم؟

انسان باید سعی کند نمازش را با آرامش، با حوصله، در اوّل وقت و با جماعت بخواند.

آرام نماز بخوانیم	تند تند نماز نخوانیم
با حوصله بخوانیم	بی حوصله نخوانیم
اول وقت بخوانیم	آخر وقت نخوانیم
بجماعت بخوانیم	تنها تنها نخوانیم

پرسش و پاسخ :

۱- بهترین راه سپاسگزاری به درگاه خداوند چیست؟

۲- در هر شبانه روز، چند نوبت باید نماز بخوانیم؟

۳- وقت نمازهای شبانه روزی بر چه اساسی تنظیم می شود؟

۴- چگونه باید نماز بخوانیم؟

درس سوم

به نام خدایی که هر کجا باشیم با ماست. (هُوَ مَعَكُمْ أَيْنَمَا كُنْتُمْ)

وضو

در چه حالی نماز بخوانیم؟

کارهای مهم را باید با آمادگی قلبی انجام داد و نماز هم یکی از کارهای مهم است که می‌خواهیم در مقابل خداوند بایستیم و با او صحبت کنیم پس به آمادگی قلبی نیاز دارد. بنابراین، برای برپاداشتن نماز، اول «وضو» می‌گیریم و پس از وضو، لباس پاک و تمیز می‌پوشیم و رو به قبله می‌ایستیم. و سپس اذان و اقامه می‌گوییم و نماز را آغاز می‌کنیم.

امام رضا (علیه السلام) فرمود: «کسی که به عبادت خدای بزرگ می‌پردازد، باید خود را از آلودگی‌ها پاک کند، از تنبلی و بی‌حالی دور شود و با وضو، خود را برای سخن گفتن با خدای توانا، پاک و آماده سازد.»

آداب وضو گرفتن:

برای گرفتن وضو اول نیت می‌کنیم و بعد از آن نوبت به شستن صورت می‌رسد. پس بعد از نیت باید صورت را از بالا به پایین بشوییم، سپس دست راست را از آرنج تا سر انگشتان، از بالا به پایین می‌شویم. پس از شستن دست راست، دست چپ را مانند دست راست از آرنج تا سر انگشتان می‌شویم. سپس مسح سر و پای راست را با دست راست و مسح پای چپ را با دست چپ می‌کشیم. (صورت - دست راست - دست چپ - مسح سر - مسح پای راست و چپ)

تعداد شستن دست و صورت در وضو:

بار اول: واجب بار دوم: جایز بار سوم: حرام

برای چه کارهایی وضو بگیریم؟

- ۱- برای خواندن نماز باید وضو داشته باشیم.
- ۲- برای خواندن قرآن و دعا بهتر است وضو بگیریم.
- ۳- قبل از خواب بهتر است وضو بگیریم و با وضو بخوابیم.
- ۴- برای یست زدن به آیات قرآن و نام خدا و پیامبر و امامان باید وضو داشته باشیم.
- ۵- انسان خوب است همیشه با وضو باشد. چون وضو نور است و باعث نورانیت انسان می‌شود. (الْوُضُوءُ نُورٌ)

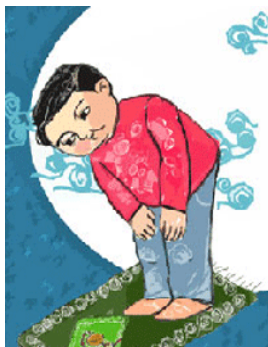
پرسش و پاسخ:

- ۱- چگونه برای نماز خواندن آماده می‌شویم؟
- ۲- به ترتیب کارهای وضو را بگویید.
- ۳- بجز نماز برای چه کارهایی وضو می‌گیریم؟
- ۴- وقتی که وضو نداریم چه کارهایی را نباید انجام دهیم؟
- ۵- آیا شستن دستها در ابتدای وضو جزء وضو است؟
- ۶- در وضو چند بار باید دست و صورت را شست؟
- ۷- به وضویی که در بالا توضیح داده شد چه وضویی می‌گویند؟
- ۸- چند نوع وضو داریم؟

درس چهارم

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن در زبان آفرین

لباس نمازگزار

پوشش بدنمان در نماز چگونه باشد؟

وقتی که نماز می‌خوانیم با خدای بزرگ و مهربان سخن می‌گوییم. پس باید بدن و لباسمان از آلودگی‌ها (چیزهای نجس) پاک باشد. و بهتر است در نماز پاکیزه‌ترین لباس‌هایمان را بپوشیم و به بدن و لباسمان عطر بزنیم و خود را خوشبو کنیم. دخترها باید در حال نماز تمام بدنشان را بپوشانند ولی باز بدون صورت، دست‌ها و پاها (تا مچ) اشکالی ندارد. پس، در وقت نماز باید لباس پاک بپوشیم و تمام بدنمان هم باید پاک باشد و اگر قسمتی از بدن یا لباس ما نجس باشد نماز خواندن با آن صحیح نیست.

طهارت و پاکی:

همه ما تمیزی و پاکی را دوست داریم. خداوند نیز انسان‌های پاک و تمیز را دوست دارد و به ما سفارش کرده است که همیشه بدن، لباس، وسایل زندگی و

خانه خود را و حتی کوچه‌ها و خیابان‌ها را پاک نگه‌داریم و طهارت و پاکی نشانه ایمان به خدای بزرگ است. پس انسان‌های با ایمان، همیشه پاکیزه هستند و از چیزهایی که اسلام آنها را آلوده و نجس می‌داند دوری می‌کنند. ما هم برای آنکه بتوانیم به این سفارش اسلام عمل کنیم باید بدانیم، چه چیزهایی نجس است و اگر جایی از بدن یا لباس یا وسایل زندگیمان نجس شد، چگونه می‌توانیم آنها را پاک کنیم.

چه چیزهایی نجس است؟

در این جهان بزرگ، چیزهای پاک بسیار و چیزهای نجس کم است و دین اسلام، تنها یازده چیز را نجس می‌داند که در اینجا با بعضی از آنها آشنا می‌شویم. این چیزها، نجس و آلوده هستند:

ادرار، مدفوع، خون، سگ، خوک، کافر، حیوان مرده، اگر مقداری خون یا ادرار یا مدفوع به بدن یا لباسمان یا فرش و کف خانه یا دیوار و چیزهای دیگر بریزد، آنها هم نجس می‌شود. بنابراین، هنگام رفتن به دستشویی باید مواظب بود که ادرار به بدن و لباس نیفتد و پس از توالی رفتن باید خودمان را با آب بشوییم تا بدنمان پاک شود و لباسمان نیز نجس نشود و اگر جایی از بدن؛ دست یا صورتمان زخم شد، مواظب باشیم خون، به لباس یا جای دیگر بدنمان نریزد و دستِ خون‌آلود به آنها نگذاریم که اگر بدن یا لباسمان نجس باشد، ممکن است به خاطر میکروب‌ها مریض شویم، به علاوه، نمازمان هم باطل شود.

سگ و خوک، دو حیوان نجس هستند و کسانی که برای نگهبانی از باغ و مزرعه یا گله، سگ نگه می‌دارند، باید مواظب باشند که دست خیس به بدن این حیوان نگذارند، چون نجس می‌شود.

مردۀ بعضی از حیوانات هم نجس است؛ مانند موش مرده، گربه مرده و گنجشک مرده. اما سوسک مرده، ماهی مرده و پشه مرده نجس نیست و فقط کثیف است. چیزی که نجس است، خوردن و آشامیدن آن حرام است.

پرسش و پاسخ :

۱- علاوه بر پاکی لباس، بهتر است برای نماز چه لباسی بپوشیم؟

۲- طهارت و پاکی نشانه چیست؟

۳- اگر دست یا صورتمان زخم شود، باید چه کنیم؟

۴- چند مورد از چیزهای نجس را نام ببرید؟

درس پنجم

چه چیزهایی پاک کننده است؟

اسلام برای پاک کردن نجس‌ها، راه‌ها و چیزهایی را معین کرده است. مانند: آب، آفتاب، زمین و ...

«آب» یکی از پاک کننده‌هاست و بسیاری از چیزهای نجس را پاک می‌کند. برای پاک کردن چیز نجس، تنها تمیز کردن آن کافی نیست، بلکه پس از تمیز کردن باید آن را آب بکشیم.

لباس یا بدن نجس را چگونه آب بکشیم؟

اگر بدن یا لباسمان نجس شد، اول آلودگی آن را برطرف می‌کنیم و سپس آن را در آب می‌شویم. و اگر آب جاری باشد؛ مثل نهر و جوی آب یا آب زیاد باشد؛ مانند استخر و حوض بزرگ و یا شیر آب خانه باشد که به منبع بزرگ شهر وصل است. یک بار شستن کافی است ولی اگر بخواهیم چیز نجس را با آب کم مانند آب آفتابه بشویم باید دو بار آن را آب بکشیم.

«آفتاب» را همه شما دیده‌اید و در کتاب‌ها خوانده‌اید که نور خورشید چه فایده‌هایی دارد. زیبایی طبیعت، سرسبزی درختان و شیرینی میوه‌ها همه از نور خورشید است. آیا تاکنون خوانده یا شنیده‌اید که نور خورشید بعضی چیزها مانند: زمین و ساختمان و درخت و گیاه را اگر نجس باشند پاک می‌کند؟ زمین و دیوار نجس اگر خیس باشد و آفتاب بر آن بتابد و خشک شود، پاک می‌شود به شرط اینکه پس از خشک شدن، خود نجس در آن نباشد.

«زمین» کف پا و کفش اگر نجس شده باشد با راه رفتن روی زمین پاک می‌شود.

در کجا نماز بخوانیم بهتر است؟

وقت نماز که می‌رسد، صدای اذان از گلدسته‌ها و بلندگوهای مسجد محلّه‌مان به گوش می‌رسد و ما را به سوی خود می‌خواند. آیا مایلید به مسجد برویم، در صف‌های منظم بایستیم و نماز جماعت بخوانیم؟

مسجد بهترین مکان برای نماز است و نزد ما مسلمانان احترام زیادی دارد. امامان ما فرموده‌اند مسجد دستورات و آدابی دارد که خوب است آنها را رعایت کنیم مثلاً: نشستن در مسجد به انتظار نماز، عبادت است و ثواب دارد. همسایه مسجد مکروه است در مسجد نماز نخواند؛ یعنی اگر در خانه نماز بخواند، ثوابش کمتر است. پس اگر نزدیک مسجد هستیم، بکوشیم نمازهایمان را در مسجد بخوانیم و در هر جا که هستیم، کوچه یا خیابان، وقتی صدای اذان را می‌شنویم بهتر است کار را رها کنیم و به نزدیکترین مسجد برویم و نمازمان را در آنجا و به جماعت بخوانیم.

روزی پیامبر اسلام درباره اهمیت مسجد و نماز خواندن در آن صحبت می‌کرد شخص نابینایی به پیامبر (ص) گفت اگر کسی نباشد تا مرا به مسجد بیاورد، چه کنم؟ پیامبر فرمود: از در مسجد تا در خانه‌ات ریسمانی ببند و هرگاه کسی نبود که تو را به مسجد بیاورد آن نخ را بگیر و به وسیله آن بیا تا به مسجد برسی. از این سخن پیامبر (ص) می‌فهمیم که نماز خواندن در مسجد چقدر مهم است و چه اندازه ثواب دارد که انسان نابینا هم بهتر است به مسجد برود و نمازش را در آنجا بخواند!

احکام و دستورات مسجد

- ۱- خوب است زودتر از همه به مسجد برویم و دیرتر از همه بیرون بیاییم، چون هر قدر که بیشتر در مسجد باشیم ثواب بیشتری دارد.
- ۲- وقتی که می‌خواهیم به مسجد برویم، مستحب است بهترین لباس‌ها را بپوشیم و عطر بزنییم و خود را خوشبو کنیم.
- ۳- بهتر است با وضو به مسجد برویم، هر چند نخواهیم نماز بخوانیم؛ مثلاً برای شرکت در جلسه‌ای به مسجد می‌رویم.
- ۴- مکروه و ناپسند است که از مسجد عبور کنیم و در آن نماز نخوانیم.
- ۵- تعمیر کردن و تمیز کردن مسجد ثواب بسیار دارد و نجس کردن آن حرام و آب کشیدن و پاک کردن جایی که نجس شده، واجب است.

پرسش و پاسخ :

- ۱- اگر انگشت دستمان زخم شود، چگونه باید آن را آب بکشیم؟
- ۲- آفتاب، چه چیزهایی را پاک می‌کند؟
- ۳- پیامبر اکرم (ص) مرد نابینا را برای رفتن به مسجد چگونه راهنمایی کردند؟
- ۴- سه نمونه از کارهایی که در باره مسجد مستحب است نام ببرید.

درس ششم

به نام آن که هستی را رقم زد نشان خویش بر لوح و قلم زد

اذان و اقامه

«اذان» شعار توحیدی مسلمانان است و انسان‌ها را به عبادت خداوند بزرگ دعوت می‌کند. «اذان» اعلام فرا رسیدن وقت نماز است. اگر در مسجد با جماعت نماز می‌خوانیم، یک نفر برای همه اذان می‌گوید و ما همگی گوش می‌دهیم اما اگر به تنهایی نماز می‌خوانیم مستحب است خودمان اذان بگوییم.

اذان در ۹ جمله گفته می‌شود:

۴ مرتبه	اللَّهُ أَكْبَرُ
۲ مرتبه	أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
۲ مرتبه	أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ
۲ مرتبه	أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ
۲ مرتبه	حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ
۲ مرتبه	حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ
۲ مرتبه	حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ
۲ مرتبه	اللَّهُ أَكْبَرُ
۲ مرتبه	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

اقامه

بعد از اذان، بهتر است اقامه را نیز بخوانیم و سپس نماز را شروع کنیم.
اقامه در ۱۰ جمله گفته می‌شود: (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ در اذان نیست)

۲ مرتبه	اللَّهُ أَكْبَرُ
۲ مرتبه	أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
۲ مرتبه	أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ
۲ مرتبه	أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللَّهِ
۲ مرتبه	حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ
۲ مرتبه	حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ
۲ مرتبه	حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ
۲ مرتبه	قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ
۲ مرتبه	اللَّهُ أَكْبَرُ
۱ مرتبه	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

قبله

به کدام طرف نماز بخوانیم؟

وقتی وضو گرفتیم و با بدن و لباس پاک آماده نماز شدیم، رو به قبله می‌ایستیم
و نماز را آغاز می‌کنیم.

قبله کجاست؟ و چرا باید همه مسلمانان نماز را رو به قبله بخوانند؟

خانه «کعبه» که در شهر مکه و در مسجدالحرام می‌باشد «قبله» ما مسلمانان است. اسلام، این خانه را مرکز یکتاپرستی معرفی کرده و به مسلمانان دستور داده است تا در هر جای جهان که باشند به سوی آن نماز بخوانند. سر بردن حیوان هم باید به سوی خانه خدا باشد تا پاکیزه و حلال شود. خوب است در حال خواب و خوردن غذا هم به سوی قبله باشیم. و همچنین وقتی که قرآن می‌خوانیم بهتر است رو به کعبه بنشینیم. حتی پس از آنکه انسانی از دنیا می‌رود باید او را رو به قبله در قبر بگذارند.

پرسش و پاسخ :

۱- بجز نماز، چه کارهایی باید رو به قبله باشد؟

۲- نماز خواندن رو به قبله چه معنایی را به ما می‌فهماند؟

۳- در اذان چند بار کلمه «الله» تکرار می‌شود؟

۴- تفاوت اذان با اقامه چیست؟

درس هفتم

ای نام تو بهترین سر آغاز بی نام تو نامه کی کنم باز

چگونه نماز بخوانیم؟

اکنون که آماده شده‌ایم تا نمازمان را شروع کنیم اول باید نیت کنیم؛ یعنی باید بدانیم که چه نمازی را می‌خوانیم؛ مثلاً نماز ظهر است یا عصر و باید آن را تنها برای اطاعت از فرمان خداوند بزرگ بجا آوریم.

به زبان آوردن نیت لازم نیست و همین قدر که از ذهن خود بگذرانیم که: «می‌خواهیم چهار رکعت نماز ظهر بخوانیم برای خداوند کافی است» و بعد «اللَّهُ أَكْبَرُ» می‌گوییم و نماز را آغاز می‌کنیم. هنگام گفتن «اللَّهُ اکبر» مستحب است دست‌ها را تا مقابل گوشها بالا ببریم. موقع گفتن تکبیره الاحرام، باید بدنمان آرام باشد و حرکت نکند.

از آغاز تا پایان نماز کارهایی که نماز را باطل می‌کند، نباید انجام دهیم مانند:

- سخن گفتن.
- خندیدن.
- گریه کردن.
- خوردن و آشامیدن.
- صورت از قبله برگرداندن.
- به هم زدن صورت نماز؛ مثل راه رفتن.

قراأت

پس از گفتن «اللَّهُ أَكْبَرُ» سوره حمد و توحید را می‌خوانیم:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. به نام خداوند بخشنده بخشایشگر

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. ستایش مخصوص خداوندی است که پروردگار جهانیان است.

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. (خداوندی که) بخشنده و بخشایشگر است.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ. (خداوندی که) مالک روز جزاست.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ. (پروردگارا!) تنها تو را می‌پرستیم و تنها از تو یاری می‌جوییم.

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ. ما را به راه راست هدایت کن ...

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ.

راه کسانی که آنان را مشمول نعمت خود ساختی نه کسانی که بر آنان غضب کرده‌ای و نه گمراهان.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ به نام خداوند بخشنده مهربان

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ. بگو: خداوند، یکتا و یگانه است

اللَّهُ الصَّمَدُ. خداوندی که بی‌نیاز است (و همه نیازمندان قصد او می‌کنند)

لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ. (هرگز) نژاد، و زاده نشد

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ. و برای او هیچگاه شبیه و مانندی نبوده است!

رکوع

وقتی قرائت حمد و سوره تمام شد، به رکوع می‌رویم و به اندازه‌ای که دست‌ها به زانو‌ها برسد خم می‌شویم و می‌گوییم:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ» یا سه مرتبه می‌گوییم: «سُبْحَانَ اللَّهِ»

سجده

پس از رکوع، به طور کامل می‌ایستیم و بعد به سجده می‌رویم.

در سجده هفت جای بدنمان؛ یعنی پیشانی، کف دو دست، سر زانو‌ها و نوک انگشتانِ بزرگ پا (شست) را به زمین می‌گذاریم و می‌گوییم:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ» یا سه مرتبه می‌گوییم: «سُبْحَانَ اللَّهِ»

در سجده نماز، پیشانی را بر «خاک» یا «سنگ» یا چیزهای دیگری از «زمین» می‌گذاریم. سجده بر «چوب» و «کاغذ» نیز صحیح است.

مهر نماز، از خاک پاکیزه‌ای است که نمازگزار برای سجده، پیشانی را بر آن می‌گذارد و بهتر است بر مهر کربلا که از خاک قبر امام حسین (علیه السلام) تهیه شده، سجده کنیم. چون جهاد و شهادتِ بهترین انسان‌ها را به یادمان می‌آورد که در راه دین اسلام به شهادت رسیدند.

سجده دوم وقتی سجده اول تمام شد می‌نشینیم و بار دیگر به سجده می‌رویم و سجده دوم را مانند سجده اول بجا می‌آوریم. با تمام شدن سجده دوم، یک رکعتِ نماز به پایان می‌رسد.

پرسش و پاسخ :

۱- آیا به زبان آوردن نیت لازم است؟

۲- وقتی که نماز می‌خوانیم چه کارهایی را نباید انجام دهیم؟

۳- کدامیک از سوره‌های قرآن، حتماً باید در نماز خوانده شود و چه وقت می‌خوانیم؟

۴- بر چه چیزهایی می‌توان سجده کرد؟ و بهترین آنها کدام است؟

۵- آنچه در رکعت اول نماز باید انجام دهیم را بنویسید؟

درس هشتم

بنام خدائی که دانندهٔ رازهاست نخستین سر آغاز آغازهاست

رکعت دوم

پس از سجده دوم، بار دیگر بر می‌خیزیم و حمد و سوره را مانند رکعت اول نماز می‌خوانیم.

قنوت

در رکعت دوم، پس از تمام شدن حمد و سوره و پیش از رکوع، مستحب است دست‌ها را روبروی صورت بگیریم و دعایی بخوانیم که این کار را «قنوت» می‌گویند. در قنوت می‌توانیم این دعا را بخوانیم:

«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ»

پس از قنوت، رکوع و سجده‌ها را مانند رکعت اول بجا می‌آوریم.

تَشَهُدٌ

در رکعت دوم هر نماز، پس از تمام شدن سجده دوم باید در حالی که رو به قبله نشسته‌ایم «تشهد» بخوانیم؛ یعنی بگوییم:

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ

رَسُولُهُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ»

سلام:

تا این جا، رکعت دوم نماز تمام می‌شود و اگر نمازی که می‌خوانیم دو رکعتی باشد؛ (مانند نماز صبح)، بعد از تشهد، با گفتن سلام، نماز را تمام می‌کنیم؛

«السلامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ»

تا اینجا چگونه خواندن نماز صبح را آموختیم و اگر نمازی که می‌خوانیم سه رکعتی یا چهار رکعتی باشد، باید در رکعت دوم، بعد از خواندن تشهد و بدون گفتن سلام بایستیم و رکعت سوم نماز را بخوانیم.

رکعت سوم

رکعت سوم نماز هم مانند رکعت دوم است، با این تفاوت که در رکعت دوم باید حمد و سوره بخوانیم، ولی رکعت سوم، سوره و قنوت ندارد و می‌توانیم فقط «حمد» را بخوانیم، یا به جای آن «تَسْبِيحَاتِ اَرْبَعَه» بخوانیم؛ یعنی سه مرتبه این جمله را بگوییم:

«سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ»

پس، اگر نماز مغرب را می‌خوانیم، باید بعد از سجده دوم، در حالی که نشسته‌ایم تشهد بخوانیم و با گفتن سلام، نماز را به پایان ببریم.

رکعت چهارم

اگر نمازی که می‌خوانیم، چهار رکعتی است؛ یعنی نماز ظهر یا عصر و یا عشا است، پس از سجده‌های رکعت سوم، بدون آن که تشهد و سلام را بخوانیم، برمی‌خیزیم و رکعت چهارم را مانند رکعت سوم انجام می‌دهیم و پس از سجده‌های رکعت چهارم، می‌نشینیم و تشهد و سلام را می‌خوانیم و نماز را تمام می‌کنیم.

بلند و آهسته خواندن نماز:

پسرها باید حمد و سوره رکعت اول و دوم نمازهای صبح، مغرب و عشا را با صدای بلند بخوانند و دخترها آن را آهسته قرائت کنند، اما اگر در جایی که دخترها نماز می‌خوانند مرد نامحرمی نباشد، آنها هم می‌توانند حمد و سوره را بلند بخوانند. ولی رکعت سوم و چهارم را همه باید آهسته بخوانند.

بعضی از مستحبات نماز

- ۱- پس از تمام شدن قرائت و قبل از رکوع، مستحب است «اللَّهُ أَكْبَرُ» بگوییم.
- ۲- وقتی از رکوع برخاستیم، مستحب است «اللَّهُ أَكْبَرُ» بگوییم، و بهتر است قبل از «اللَّهُ أَكْبَرُ» این جمله را نیز بگوییم: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»
- ۳- قبل از سجده‌ها و بعد از آنها، مستحب است «اللَّهُ أَكْبَرُ» بگوییم.
- ۴- بین دو سجده مستحب است بگوییم: «أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ رَبِّي وَ أَتُوبُ إِلَيْهِ»
- ۵- در پایان هر رکعت و هنگام برخاستن برای رکعت بعد، مستحب است بگوییم: «بِحَوْلِ اللَّهِ وَ قُوَّتِهِ أَقُومُ وَ أَقْعُدُ»

تعقیبات نماز

بهتر است انسان بعد از نماز، مدّتی بنشیند و مشغول ذکر و خواندن دعا و قرآن شود. این کار را «تعقیب نماز» می‌گویند. لازم نیست دعاها را به عربی بخواند. از بهترین تعقیب‌ها برای همه نمازها، این کلمات است: «اللَّهُ أَكْبَرُ» ۳۴ مرتبه، «الْحَمْدُ لِلَّهِ» ۳۳ مرتبه و «سُبْحَانَ اللَّهِ» ۳۳ مرتبه. این کلمات را پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) به دخترش حضرت زهرا (علیها السلام) آموختند که به آن «تسبیحات حضرت زهرا (س)» می‌گویند.

و مستحب است بعد از نماز، سجده شکر بجا آوریم؛ یعنی برای شکر نعمت‌های پروردگار، به سجده رفته، سه مرتبه بگوییم: «شُكْرًا لِلَّهِ»

پرسش و پاسخ :

۱- رکعت دوم نماز با رکعت اول چه تفاوت‌هایی دارد؟

۲- تفاوت رکعت دوم و سوم نماز چیست؟

۳- پسرها حمد و سوره کدام یک از نمازها را باید بلند بخوانند؟

۴- در کدام قسمت نماز گفتن «اللَّهُ اکبر» واجب و در کجا مستحب است؟

۵- تسبیحات حضرت زهرا (س) چگونه است؟

درس نهم

بنام خداوند لوح و قلم حقیقت نگار وجود و عدم

نماز جماعت

صف‌های زیبا و منظم نماز جماعت را دیده‌اید؟ وقتی که گروهی از مسلمانان با هم نماز می‌خوانند و خدا را پرستش می‌کنند. با هم به رکوع می‌روند و با هم بر می‌خیزند. بعد از نماز با یک صدا دعا می‌خوانند و به یکدیگر دست می‌دهند و احوال‌پرسی می‌کنند.

نماز جماعت مراسم باشکوهی است که مسلمانان، از کوچک و بزرگ، جوان و پیر، کشاورز و کارگر و بازاری و اداری در مسجد جمع می‌شوند و با یکدیگر آشنا می‌شوند و درباره مسائل زندگی و مشکلات مسلمانان مشورت می‌کنند.

مراسم نماز جماعت زیباترین اجتماع مسلمانان در برابر دشمنان است و اهمیت بسیار دارد. پیشوایان دینمان ما را به شرکت در نماز جماعت سفارش کرده‌اند و خداوند به کسانی که در جماعت حاضر می‌شوند پاداش بسیار می‌دهد و در حدیث آمده است: اگر شرکت کنندگان در نماز جماعت بیش از ده نفر باشند، ثوابش به قدری زیاد است که کسی نمی‌تواند آن را حساب کند.

اهمیت نماز جماعت

۱- شرکت در نماز جماعت برای همه مستحب است، مخصوصاً برای همسایه مسجد.

۲- سزاوار نیست بی‌جهت نماز جماعت را ترک کنیم.

۳- نماز جماعت را اگر در اول وقت هم نخوانیم، از نمازی که در اول وقت به تنهایی می‌خوانیم بهتر است.

۴- نماز جماعت حتی اگر مختصر خوانده شود، از نمازی که آن را طول می‌دهیم ولی به تنهایی می‌خوانیم بهتر است.

۵- وقتی که نماز جماعت برپا می‌شود، کسی که نمازش را به تنهایی خوانده، مستحب است همان نماز را دوباره با جماعت بخواند.

احکام نماز جماعت

۱- در نماز جماعت، یک نفر انسان درستکار و خوب که نماز را صحیح می‌خواند و احکام آن را می‌داند جلوی جمعیت می‌ایستد و قبل از دیگران نماز را شروع می‌کند و دیگران در نماز از او پیروی می‌کنند و او «امام جماعت» نامیده می‌شود.

۲- کسانی که می‌خواهند نماز جماعت تشکیل دهند نباید از دو نفر کمتر باشند؛ یعنی یک نفر جلو می‌ایستد که «امام جماعت» است و دیگری از او پیروی می‌کند که «مأموم» است. البته تعداد مأموم‌ها هرچه بیشتر باشد ثوابش بیشتر است.

۳- در رکعت اول و دوم نماز، وقتی که امام جماعت حمد و سوره را می‌خواند، دیگران نباید حمد و سوره را بخوانند و باید به قرائت امام گوش دهند، ولی بقیه نماز را باید خودشان هم بخوانند.

- ۴- مأموم نباید نماز را پیش از امام جماعت آغاز کند و کارهای نماز؛ مانند رکوع و سجده را هم نباید جلوتر از او انجام دهد.
- ۵- مأموم باید کمی عقب‌تر از امام جماعت بایستد.
- ۶- فاصله بین امام و مأموم و فاصله صف‌های جماعت نباید زیاد باشد.
- ۷- اگر برای نماز جماعت، اذان و اقامه گفته باشند، لازم نیست مأموم اذان و اقامه بگوید.

پرسش و پاسخ :

- ۱- نماز جماعتی که دیر خوانده می‌شود بهتر است یا نماز تنهایی که اول وقت خوانده می‌شود؟
- ۲- در چه صورتی مستحب است که نماز خوانده شده را دو باره بخوانیم؟
- ۳- در نماز جماعت کدام قسمت از نماز را فقط امام جماعت می‌خواند و دیگران نمی‌خوانند؟
- ۴- نماز جماعت اگر از ده نفر بیشتر باشد چه ثوابی دارد؟
- ۵- سه وظیفه از وظایف مأموم در نماز جماعت را نام برشمارید.

درس دهم

بنام خدائی که بر ذات وی محال است که هرگز برد عقل پی

نماز جمعه

یکی از نمازهایی که باید با جماعت خوانده شود و به تنهایی نمی‌شود خواند «نماز جمعه» است. نماز جمعه، زیباترین اجتماع هفتگی مسلمانان است. در این نماز، امام جمعه، نمازگزاران را به تقوا و پاکدامنی سفارش می‌کند و آنها را با مسائل گوناگون جهان آشنا می‌کند.

حضرت امام خمینی (ره) درباره اهمیت این اجتماع با شکوه نوشته‌اند: «نماز جمعه و دو خطبه آن، از مراسم بزرگ مسلمانان است؛ مانند مراسم حج، و افسوس که مسلمانان از وظایف مهم سیاسی - اسلامی خود در این مراسم غفلت کرده‌اند.»

احکام نماز جمعه

۱- نماز جمعه دو رکعت است؛ مانند نماز صبح، اما دو قنوت مستحبی دارد که یکی در رکعت اول، قبل از رکوع و دیگری در رکعت دوم، پس از رکوع خوانده می‌شود.

۲- نماز جمعه به جای نماز ظهر خوانده می‌شود.

۳- واجب است امام جمعه قبل از نماز دو خطبه بخواند.

۴- وقتی که امام جمعه خطبه‌های نماز جمعه را می‌خواند، واجب است شرکت‌کنندگان در نماز جمعه به خطبه‌ها گوش دهند و سخن گفتن در آن

موقع مکروه است، بنابراین هنگامی که امام جمعه خطبه می‌خواند، بهتر است از خواندن کتاب و حرف زدن با دیگران و هر کاری که مانع گوش دادن به خطبه‌هاست بپرهیزیم.

نماز مسافر:

چه زمانی نمازهای چهار رکعتی را دو رکعت بخوانیم؟

گاهی وقت‌ها در مسافرت نمازهای چهار رکعتی را باید دو رکعت بخوانیم، حتماً می‌پرسید چرا دو رکعت؟ و یا می‌پرسید در کدامیک از سفرها؟ در پاسخ پرسش اول می‌گوییم:

دستورات اسلام مطابق برنامه‌های زندگی بشر تنظیم شده است؛ مثلاً کسی که مشکلی دارد و نمی‌تواند وضو بگیرد، تیمم می‌کند و کسی که نمی‌تواند ایستاده نماز بخواند، نشسته می‌خواند. در مسافرت هم چون معمولاً انسان عجله دارد تا از اتوبوس یا قطار جانماند و به کارهای خود برسد، دید و بازدید و خرید یا کارهای دیگرش را به خوبی انجام دهد، خداوند از ۱۷ رکعت نماز او که در شبانه روز باید بخواند، شش رکعت کم کرده است؛ یعنی باید تمام نمازهای چهار رکعتی را دو رکعتی بخواند.

در پاسخ پرسش دوم هم می‌گوییم:

اگر مسافتی را که می‌خواهیم برویم و از وطن و محل زندگی خود دور شویم بیشتر از ۲۲/۵ کیلومتر باشد باید نمازهای چهار رکعتی را شکسته یعنی دو رکعتی بخوانیم ولی در سفرهای کوتاه که برای کار در مزرعه یا بازی و تفریح به

بیرون ده یا شهر می‌رویم و راه آن کمتر از ۲۲/۵ کیلومتر است، نمازمان را کامل می‌خوانیم.

چند مسأله درباره نماز مسافر

۱- نمازهای صبح و مغرب در مسافرت هیچ تغییری نمی‌کند.
۲- در وطن؛ یعنی شهر یا روستای خودمان، باید نمازمان را کامل بخوانیم.
۳- وقتی به مسافرت می‌رویم، در میان راه نمازمان را کوتاه می‌خوانیم ولی اگر هنوز زیاد از وطن خودمان دور نشده‌ایم و هنوز دیوارهای شهر یا روستایمان را می‌بینیم و یا صدای اذان محلّ زندگی‌مان را می‌شنویم، باید نماز را کامل بخوانیم.

۴- اگر به شهر یا روستایی سفر کرده‌ایم و می‌خواهیم ده روز یا بیشتر در آن جا بمانیم، باید نمازمان را تمام بخوانیم؛ مثلاً به مشهد یا قم سفر کرده‌ایم و قصد داریم ده روز یا بیشتر در آن شهر بمانیم، تا وقتی که در آنجا هستیم باید نمازمان را کامل بخوانیم ولی اگر تصمیم داریم کمتر از ده روز بمانیم باید نمازمان را کوتاه بخوانیم.

پرسش و پاسخ :

- ۱- نماز جمعه با نماز ظهر چه تفاوت هایی دارد؟
- ۲- وظیفه نمازگزاران در هنگامی که امام جمعه خطبه می خواند چیست؟
- ۳- آیا می دانید چرا در سفر، نمازهای چهار رکعتی را باید دو رکعتی بخوانیم؟
- ۴- در چه صورتی در سفر باید نمازمان را کوتاه بخوانیم؟
- ۵- آیا ممکن است در سفر نیز نمازمان را کامل بخوانیم؟ در چه صورتی؟